

ANMED

ANADOLU AKDENİZİ
Arkeoloji Haberleri

2011-9

*News of Archaeology from
ANATOLIA'S MEDITERRANEAN AREAS*

Kahramanmaraş Yüzey Araştırması 2010

Surveys in Kahramanmaraş in 2010

Erkan KONYAR

Kahramanmaraş il ve ilçelerini kapsayan yüzey araştırmamızın 2010 yılı ayağı, Toroslar'ın kuzeyinde Elbistan, Afşin ovalarında gerçekleştirilmiştir (Res. 1). Bu kapsamda ovaların Elazığ-Malatya Bölgesi ve Orta Anadolu ile bağlantılı yol güzergâhları da araştırılmıştır. Söz konusu bölgeler ile olası kültürel ilişki, yol güzergâhları, bu yol güzergâhları üzerindeki yerleşmelerin konumu ve yine bu yerleşme/höyüklerden toplanan çanak çömleklerin stil kritiği ile ortaya konmaya çalışılmıştır.

2010 yılı çalışmalarının bir diğer hedefi ise 2009 yılında Tanır'da tespit ettiğimiz kaya yüzeyine işlenmiş hiyeroglif yazıt üzerinde daha ayrıntılı çalışmalar yapmaktır. Yazıt ekip üyelerimiz Yrd. Doç. Dr. M. Doğan Alparslan ve Yrd. Doç. Dr. M. Alparslan tarafından incelenmiştir*.

Elbistan ve Afşin Ovaları: İlk Tunç Çağı ve II. Binyıl

Deniz seviyesinden 1150 m. yükseklikteki Elbistan Ovası, Binboğa, Nurhak, ve Hızanlı dağ silsileleriyle çevrelenmiştir. Bu yapıyla kapalı bir havza görünümü sergiler. Kuzeyinde Assur Koloni Çağı'nda işlek bir yol güzergâhı olarak kullanıldığı düşünülen Gürün (Sivas), Darende (Malatya) ilçeleri, doğusunda ise Doğanşehir İlçesi yer alır. Elbistan Ovası'nın doğusunda ise alçak tepelerle birbirlerinden ayrılmış, Afşin ve Göksun ovaları bulunur.

* Kahramanmaraş 2010 yılı çalışmalarına ayrıca İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Doktorant C. Avcı, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Yüksek Lisans Öğrencisi A. Tan katılmışlardır. Bakanlık temsilciğini ise S. Can yürütmüştür. Çalışmalarımız önceki yıllarda olduğu gibi Vehbi Koç Vakfı, Suna - İnan Kıracık Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) ve Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSiMM idaresi tarafından desteklenmiştir. Bu proje ayrıca, İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından 2006-2009 yıllarında desteklenmiştir (Proje no: 354; 2240; 3662). Çalışmalarımıza katılan ekip üyelerimize ve maddi destek veren kuruluşlara teşekkür ederiz.

The 2010 surveys, covering Kahramanmaraş and its districts, were carried out in the Elbistan and Afşin plains to the north of the Taurus Mountains (Fig. 1). Within the frame of this year's campaign, we explored the connection routes of these plains with the Elazığ-Malatya region and Central Anatolia. Possible cultural relationships with these regions were attempted to reveal routes and roads and locations of settlements along these routes, while comparing stylized features of pottery collected from these settlements and höyüks.

Another target of the 2010 campaign was the detailed examinations of the hieroglyphs identified on a rock surface at Tanır in 2009. The inscription was studied by our team members Asst. Prof. Dr. M. Doğan Alparslan and Asst. Prof. Dr. M. Alparslan.*

Elbistan and Afşin Plains: Early Bronze Age and 2nd Millennium B.C.

The Elbistan plain lies at an altitude of 1150 m. above the sea level and is surrounded by the mountain of Binboğa, Nurhak and Hızanlı, and appears to be a closed basin. To the north, are the ilçes of Gürün (Sivas) and Darende (Malatya) which are thought to have been a major trade route in the Assyrian Trade Colonies period to the east is the Doğanşehir İlçesi. To the east of Elbistan plain are the plains of Afşin and Göksun, separated from one another by low hills.

* Doctoral candidate C. Avcı of Istanbul University Graduate School and master's student A. Tan of Marmara University Graduate School 2010 joined the campaign team in 2010. The stat representative was S. Can. Our surveys were supported financially by Suna & İnan Kıracık Research Institute on Mediterranean Civilizations (AKMED) as well as Ministry of Culture and Tourism DÖSiMM. In addition this project was supported by Istanbul University's Scientific Research Projects Unit from 2006 through 2009 (Project no: 354; 2240; 3662). We would like to express our thanks to participants and supporting institutions.

Res. 1 Elbistan, Afşin, Göksun ovalarında höyüklerin dağılımı, 2010

Fig. 1 Höyüks in the Elbistan, Afşin, and Göksun plains, 2010

Afşin Ovası'na kuzeyden -dar bir boğazdan- giren ve güneye devam ederek ovaya ulaşan ve Ceyhan Nehri ile birleşen Hurman Suyu bölgenin önemli su kaynaklarıdır. Bölgedeki yerleşim karakterinin ve dağılımının oluşumunda belirleyici bir rol oynamış, Afşin-Elbistan ovalarını Sarız üzerinden Orta Anadolu'ya bağlayan ve bugün de kullanılan yolun güzergâhını da belirlemiştir.

Elbistan-Afşin ovalarındaki höyüklerde toplanan çanak çömleklerde, Orta Anadolu ve Elazığ-Malatya etkileşimli çanak çömlek grupları, belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Özellikle İlk Tunç Çağı, Erken Transkafkasya koyu yüzlü malları bölge höyüklerinde oldukça yoğundur. Portakal ve kırmızı astarlı, düz ağız kenarlı, kısa boyunlu, küresel gövdeli, yuvarlak dipli çömlekler ile yine düz ağız kenarlı, açık ağızlı çan biçimli ile küresel biçimli çanaklar yanında, aynı formların koyu yüzlü, açkılı örnekleri de belirgindir. Güney Anadolu'da İTÇ'nda görülen, astar bezekli örnekler de tespit edilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı, şişkin karınlı, kaideli kaplara ait bu örneklerde kırmızı astar, birbirine paralel hatlar halinde kesik çizgiler şeklinde yer alır. 2010 yılı çalışmalarımızda özellikle Elbistan Ovası'nın güneydoğusunda yer alan Akbayır I ve II, Malap, Hüyücek höyüklerinde bu türden çanak çömleklere yoğun olarak rastlanmıştır (Res. 2-3). Özellikle Akbayır I ve II höyükleri bu açıdan oldukça önemli bilgiler vermiştir.

Bölgedeki diğer höyüklerde de izlendiği gibi Akbayır I Höyüğü'nde de oldukça kalın, 8-10 m. yüksekliği bulan kerpiç duvar veya dolguları izlenmektedir. Bu kerpiç

Res. 2 Akbayır I, Erken Transkafkasya "Koyu Yüzlü" malları
Fig. 2 Akbayır I, Early Transcaucasian "dark-surfaced" wares

Hurman Suyu, an important water source of the region, enters the Afşin plain from the north, via a narrow pass, and continues south reaching the Elbistan plain, where it joins the Ceyhan Nehri. This river determined the settlement character and regional settlement distribution, as well as determining the road route that still connects the Afşin-Elbistan plains to central Anatolia, via Sarız today.

Pottery, collected at höyüks on the Elbistan-Afşin plains, reflect a domination of pottery groups, and an interaction with central Anatolia and Elazığ-Malatya. Particularly the dark-surfaced wares of the Early Transcaucasian and Early Bronze Ages are quite extensive. Pots with orange and red slip, smooth rims, short necks, globular bodies and round bases, as well as spherical and bell-shaped pots, with smooth rims and open mouths with dark burnished surfaces were also examples found. Slip decorated examples, seen in south Anatolia during the EBA, were also noted. In the examples belonging to globular vessels with everted rims and base, the red-slip is in the form of parallel dashed-lines. In 2010, such pottery was particularly found at the Akbayır I, Akbayır II, Malap and Hüyücek höyüks in the southeast of Elbistan plains (Figs. 2-3). Especially Akbayır I and Akbayır II höyüks have provided rich information in this regard.

As in other höyüks in the region, Akbayır I Höyüğü also featured a thick mud-brick wall and filling, reaching a height of 8 to 10 m. Beneath these mud-brick walls or filling, lie remains of stone walls preserved in several courses. They are built with medium or large size unworked stones in a width varying between 0.80, 1.00, 1.50 m. between these areas, are traces of a burnt strata and floors, and again, between these stone walls and

Res. 3 Akbayır II, Erken Transkafkasya "Koyu Yüzlü" malları
Fig. 3 Akbayır II, Early Transcaucasian "dark-surfaced" wares

duvarlar veya dolgular altında işlenmemiş orta veya büyük boyutlu taşlardan, 0.80, 1.00, 1.50 m. arasında değişen kalınlığa sahip birkaç sıra halinde korunmuş taş duvar kalıntıları mevcuttur. Bu alanlar arasında yanık tabakaları ve taban izleri görülür. Yine bu taş duvar ve dolgu arasında boyalı çanak çömlek parçaları izlenmiştir (Res. 4). Höyüğün daha alt seviyelerinde taş sandık mezar olabilecek alanlar ve bu alanlarda insan kemikleri gözlenmiştir.

Elbistan Ovası'nın güneydoğu uç noktasında, Akbayır Kasabası'nın ve Höyüğü'nün, 2 km. batısında yer alan Akbayır II (Küçük Kale, Küçük Til) Höyüğü de Akbayır I ile özellikle toplanan malzeme açısından aynı özellikleri gösterir. Burada da toprak alımıyla oluşan kesitte diğer höyüklerde olduğu gibi, iri taş ve kerpiç duvar kalıntıları, dolguları izlenmektedir. Höyükten toplanan malzeme yakın çevrede yer alan diğer höyüklerle paralellik taşır. Geç Kalkolitik boyalıları, erken Transkafkasya-İTÇ koyu yüzlü malları ve yine İTÇ astar bezekli örnekler ile boyalı örnekler tespit edilen çanak çömlek gruplarını oluşturur (Res. 2).

Elbistan Ovası'nın batı uç noktasında konumlanan Çoğulhan, Tudeğın, Karacaören, Çebikçil höyükleri yanında Afşin-Kale Höyük'te de İTÇ koyu yüzlü malları toplanmıştır.

Hurman Suyu'nun hemen güneyinde konumlanan Tudeğın Höyüğü'nde yüzeyden toplanan çanak çömlekler arasında erken Transkafkasya çanak çömleğinin, koyu yüzlü ve portakal astarlı örnekleri bulunmuştur. Bölgedeki diğer höyüklerde de izlediğimiz erken Transkafkasya malları ile aynı özellikleri gösterir. Bezemsiz, daha kaba bir mal grubu yaygındır. Ancak bazı

Res. 4 Akbayır I, İlk Tunç Çağı, boya bezemeli çanak çömlekler
Fig. 4 Akbayır I, Early Bronze Age, painted wares

filling, were found shards of painted wares (Fig. 4). In a lower strata of the höyük, human bones were found in areas which possibly could be stone cist burials.

Akbayır II (Küçük Kale, Küçük Til) Höyüğü, located at the southeast end of Elbistan plains, and 2 km. west of Akbayır Kasabası and Höyüğü, display parallelism with Akbayır I with regards to materials collected. Here, too, as in other höyüks, in the profile exposed due to earth removal, are remains of walls with large stones, mud-bricks and filling. Materials collected from the höyük are parallel to those from other höyüks nearby. Painted wares of Late Chalcolithic, dark-surfaced wares of Early Transcaucasian – EBA and slip decorated examples of EBA, as well as painted wares, are among the pottery groups identified (Fig. 2).

Dark-surfaced wares of EBA were collected at Çoğulhan, Tudeğın, Karacaören and Çebikçil höyüks, as well as at Afşin-Kale Höyük.

Tudeğın Höyüğü is located just to the south of Hurman Suyu and potshards collected on the surface are dark-surfaced and orange slip examples of Early Transcaucasian wares. They reflect parallelism with Early Transcaucasian wares from other höyüks in the region. A coarser and undecorated ware group is also common. However, some examples, particularly in the dark-surfaced ones, have fine burnishing, and thin walls. Some with lugs with string holes are noteworthy. In the same assemblage are examples with round stamp decoration, as well as pieces with knobs and finger prints. Fragments of EBA decorated slip wares were also found at the höyük. Parallel finds were observed on Çebikçil and Karacaören höyüks.

örneklerde özellikle koyu yüzlü kaplarda, iyi açıklanmış, ince cidarlı, bazıları ip delikli tutamaklı örnekler dikkat çekicidir. Yine aynı grup dâhilinde yuvarlak baskı bezekli örnekler ile yumru ve parmak baskılı parçalar da bulunmuştur. Höyükte aynı zamanda İTÇ astar bezekli kap parçaları da ele geçmiştir. Aynı buluntu karakteri Çebikçil ve Karacaören höyüklerinde de karşılaşılr.

Elbistan Ovası'nın İ.Ö. II. binyıl Assur Koloni Çağı'nda önemli bir geçiş noktası olduğu kabul edilen bir görüştür. Assur ticaret kervanları Orta Anadolu'ya ilerlerken iki ana güzergâh kullanmışlardır. Bunlardan güney yolu olarak adlandırılan, Maraş, Göksun, Kemer, Sarız ve Zamantı'yı izleyerek Kültepe'ye ulaşmaktadır. Kuzey yolu ise Elazığ üzerinden Tohma Çayı aracılığıyla Gürün, Darende hattını izleyerek Kültepe'ye ulaşır. Bu yolların değişik ara yollar eklenerek öne sürülen güzergâhları ise birçok bilim adamı tarafından değerlendirilmiştir.

Afşin-Elbistan Ovası boyunca akan ve Ceyhan ile birleşen Hurman Suyu güzergâhında, bu su kıyısında yer alan Tanır, Yassihöyük, Elbistan Karahöyük yerleşmeleri aynı zamanda Hitit yol güzergâhını da belirler. Orta Anadolu-Elbistan bağlantısını Hurman Suyu vadisi boyunca gerçekleştirildiği, bu güzergâhta yer alan yerleşmelerden elde edilen çanak çömlek buluntuları açıklamaktadır. Birçok pınar ve kaynak suyunun, kayalık vadi içinden akan Hurman Suyu'na aktığı alanların Hitit yerleşmecileri tarafından oldukça fazla benimsendiği anlaşılmaktadır.

Özellikle Hurman Suyu boyunca uzanan Hitit yerleşmeleri, Afşin-Elbistan hattının Hititler için taşıdığı önemi göstermektedir. Bu bölge, Hitit merkezi bölgesinin Güney Anadolu ve Mezopotamya'ya inen önemli yol güzergâhlarından biridir (J. Garstang, *The Geography of the Hittite Empire* [1959]).

2010 yılında aynı güzergâhta belirlediğimiz Tudeğın Höyüğü de yukarıda saydığımız Hitit yerleşmeleri ile konum ve diğer yapısal özellikler bakımından aynı özellikleri gösterir (Res. 5). Höyük üzerine açılmış çok sayıda define çukuru, yaklaşık 5-7 m. derinlikte, işlenmemiş iri taş bloklardan duvar kalıntılarının varlığını göstermektedir, aynı biçimde söz konusu duvar kalıntıları ve konumları gözlemlendiğinde, ilgili tabakanın bir sur, savunma duvarı, ile çevrili olduğu anlaşılmaktadır. Höyüğün güneydoğu bölgesinde yer alan kaynak suyu, höyüğün boyutları, çevresindeki kayalık alan göz önüne alındığında bölgede Hitit yerleşmeleri olarak değerlendirdiğimiz höyüklerle doğrudan benzerlik göstermektedir. Höyükten eski Hitit ve Hitit İmparatorluk çağı form ve mal gruplarını yansıtan çanak çömlek parçaları da toplanmıştır.

Bölgede Hurman Suyu boyunca konumlanan höyüklerden topladığımız bazı boyalı çanak çömlek parçalarının

It is generally accepted that the Elbistan plain was an important passage wayfor the Assyrian Trade Colonies Period of the 2nd millennium B.C. Assyrian merchant caravans followed two major routes to central Anatolia. The south route followed Maraş, Göksun, Kemer, Sarız and Zamantı reaching Kültepe, while the north route followed Elazığ, Tohma Çayı, Gürün and Darende reaching Kültepe. Deviations, with some other secondary roads, have been studied by many scholars.

Along the route of Hurman Suyu, which flows across the Afşin-Elbistan plains and joins the Ceyhan River are the höyüks of Tanır, Yassihöyük and Elbistan Karahöyük which also identifies the Hittite road. The connection between central Anatolia and Elbistan followed Hurman Suyu, as confirmed by pottery finds from the settlements along this route. It is inferred, that many areas, where many springs and streams join Hurman Suyu as it flowed through a rocky valley, were heavily settled by the Hittites.

*The Hittite settlements along the Hurman Suyu point to the importance of the Afşin-Elbistan route. This region is one of more important routes connecting the heart of the Hittite lands to those of south Anatolia and Mesopotamia (J. Garstang, *The Geography of the Hittite Empire* [1959]).*

Tudeğın Höyüğü, identified on the same route in 2010, reflects the same characteristics, regarding location and other structural features, as the other Hittite settlements mentioned above (Fig. 5). The höyük has many pits dug by treAssure hunters which shows the possibility of the presence of wall remains built with unworked large stone blocks, reaching a depth of 5 to 7 m. An overall consideration for these remains suggests a defense wall encircled this layer. Considering the water source in the southeast part of the höyük, the dimensions of the höyük and the surrounding rocky area, all together suggests a direct parallelism with other höyüks considered Hittite settlements in the region. Potsherds, reflecting forms and wares of the Old Hittite and Hittite Imperial period, were also collected.

Some shards, belonging to painted wares collected from the höyüks located along the Hurman Suyu, closely resemble Hittite painted wares in respect to their surface treatment, form and decorative features.

Elbistan Region in the Iron Age: Malatya (Melid) Kingdom

The Maraş plain, extending north of the Taurus Mountains, reveal traces of Elazığ-Malatya and central Anatolian Iron Age cultures, as well as in preceding periods. The Malatya Kingdom, well-known from written sources and

Res. / Fig. 5 Tudeğın Höyüğü

Hitit boyalılarıyla, yüzey işlemleri, form ve bezeme özellikleriyle büyük benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz.

Demir Çağı'nda Elbistan Bölgesi: Malatya (Melid) Beyliği

Maraş'ın, Toroslar'ın kuzeyinde kalan ovaları, Demir Çağı'nda da -diğer dönemlerde de olduğu gibi- Elazığ-Malatya ve Orta Anadolu kültürünün izlerini taşır. Bölgedeki yazılı kaynaklar ve arkeolojik veriler bakımından iyi bildiğimiz Malatya Beyliği'nin Elbistan Ovası'ndaki verimli tarım arazilerini de kontrol ettiği anlaşılmaktadır. Gurgum Beyliği'nden günümüze kalan yazıt, stel, heykel ve kabartmalarla karşılaştırıldığında, Elbistan Bölgesi'nde bu dönemin ürünü olan arkeolojik bulguların oldukça yetersiz olduğu görülür. Elbistan-Karahöyük'ten elde edilen veriler Hitit Çağı çanak çömleklerinin bazı ufak değişikliklerle Demir Çağı'nda da devam ettiği yönündedir. Geometrik, ızgara, kafes, tarama boya bant bezemeli çanak çömlekler de yine Demir Çağı özellikleri gösterir. Aynı katmanda ortaya çıkarılan hiyeroglif yazıtlı bir stel, lokalizasyon açısından önemli ipuçları vermiştir.

Elbistan-Karahöyük'te *in situ* olarak bulunmuş olan hiyeroglif yazıtlı stel genel olarak İ.Ö. 1200-1000 yılları arasına tarihlendirilmiştir. Yazıtta, bu stelin kente gelen "büyük kral"ın anısına ve fırtına tanrısının onuruna dikildiği ifade edilmektedir (J. D. Hawkins, *Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscriptions, Inscriptions of Iron Age* [2000] 287).

Karahöyük'ün hemen güneyinde Iızgın Köyü'nde ortaya çıkarılan iki hiyeroglif yazıtlı stel bölgenin Malatya

archaeological data in the region, is understood to have controlled fertile agricultural land in the Elbistan plain. Comparisons with stelae, inscriptions, sculpture and extant reliefs from the Gurgum Kingdom, reveals those, extant from Elbistan region, are very few. Data obtained from Elbistan-Karahöyük shows that Hittite pottery continued into the Iron Age with some minor alterations. Pottery, with geometric, grid, hatching and band decorations, also reflect characteristics of the Iron Age. A stele with hieroglyphs, uncovered in the same layer, has provided us with important information regarding localization.

*A stele with hieroglyphs found in situ at the Elbistan-Karahöyük is generally dated to 1200-1000 B.C. The inscription states that the stele was erected in honor of the "Great King" who visited the city and in honor of the storm god (J. D. Hawkins, *Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscriptions, Inscriptions of Iron Age*, 2000, 287).*

*Two stelae with hieroglyphs, discovered at Iızgın Köyü right to the south of Karahöyük, verify the connection of the region with Malatya. The person who had erected the stele presents himself as the ruler of Malazi (Malatya) city and states that he will ascend the throne of his father (Hawkins, *op. cit.* 2000, 314; A. Çiftçi, *A Study of the Elbistan Plain – with Special Reference to the Assyrian Colony, the Hittite and Neo-Hittite Periods* [unpublished master's thesis, University of Liverpool] 2008).*

A hieroglyphic inscription was identified on a rock surface near Sahren Suyu, which rises from a medieval structure in Yukarı Boğaz area at Afşin-Tanır Kasabası during our surveys in 2009.

bağlantısını pekiştirir. Steli diktiren kişi, kendini Malazi (Malatya) Şehri'nin yöneticisi olarak tanıtır ve babasının tahtına oturacağını ifade eder (Hawkins, age. 2000, 314; A. Çiftçi, A Study of the Elbistan Plain - with Special Reference to the Assyrian Colony, the Hittite and Neo-Hittite Periods [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Liverpool] 2008).

Afşin-Tanır Kasabası'nda bugün bir Ortaçağ yapısı içinden çıkan Yukarı Boğaz bölgesinde, Sahren olarak adlandırılan kaynak suyu çevresinde 2009 yılında yaptığımız çalışmalarda kayalık zemine işlenmiş, hiyeroglif yazıt tespit edilmiştir.

2010 yılı çalışmalarımız daha çok bu yazıt üzerinde yoğunlaşmıştır. İçeriği bugün tam olarak çözülememekle birlikte, İ.Ö. 9.-8. yy.'lar arasına tarihlendirilen yazıtta Malazi adı okunmuştur. Bu veri, yazıt konumu açısından da oldukça önemli olmuştur. Geç Hitit Dönemi'ne tarihlendirilen bu yazıt, yukarıda da ana hatlarıyla bahsettiğimiz Hitit Dönemi yol güzergâhlarının tespiti açısından önemli bir kanıttır.

Ön veriler ışığında ve daha önce okunmuş olan yazıtlardan da yola çıkılarak, Elbistan bölgesinin Malatya Beyliği etkisinde ve denetiminde olduğunu söylememiz mümkündür. Bulunmuş olan bu yeni yazıt bu etkinin coğrafi sınırının, Tanır bölgesine kadar uzandığını göstermektedir.

Efforts in 2010 concentrated on this inscription. Although not clearly understood, it is dated to the 9th-8th centuries B.C. and the name Malazi has been deciphered. This data is of importance for the position of the inscription. Dated to the Late Hittite Kingdoms period, this inscription is important evidence for the identification of routes mentioned above.

As a preliminary conclusion deriving from new evidence and formerly deciphered inscriptions, it is possible to state that Elbistan region was under the domination and influence of the Malatya Kingdom. This new inscription shows that the extension of the influence had reached Tanır area.